

ยุทธศาสตร์การพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา : การพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม

โดย

ดร. สุเมธ แย้มมนุ่น

อดีตเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

การประชุมสัมมนาวิชาการ เรื่อง การปรับตัวสู่การพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม

ณ โรงแรมเซ็นจูรี พาร์ค กรุงเทพฯ

วันที่ 25 มิถุนายน 2562

ขอบเขตการบรรยาย

- สาระสำคัญของ “ยุทธศาสตร์การพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (พ.ศ. 2560 – 2564)
- การศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Education)
- การพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม : ความท้าทาย
- บทสรุป

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (พ.ศ. 2560 – 2564)

หลักการ

- การวิเคราะห์ระบบอุดมศึกษา ความเปลี่ยนแปลง และความท้าทาย
  - ✓ Global Trend in Education
  - ✓ 21 Century Skills and Learning Environment
  - ✓ แรงบีบบังคับในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ
- ทบทวน ความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดในการจัดการศึกษา
  - ✓ การศึกษามีใช้เพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เท่านั้น แต่หมายถึง ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลก และการบ่มเพาะให้มีความรู้ขั้นลึกในสาขาวิชา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม
  - ✓ การปลูกฝังให้บัณฑิตตระหนักในการพัฒนาความคิดของตนบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต

กำหนดจุดเน้นของการวางยุทธศาสตร์

- ✓ มุ่งเน้นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (Domain of Learning Outcomes) : คุณลักษณะ หรือ Character หรือ Competency)
- ✓ จำแนกความสำคัญของ Soft Skills : **ทักษะ คน และสังคม** และ Hard Skills : **ทักษะวิชาชีพ** การบูรณาการ และความสมดุล
- ✓ การพัฒนาให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทุกด้าน (Holistic Approach)

การวิเคราะห์สถานการณ์

- การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสอบทานด้วยการสัมมนาย่อย
  - ✓ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งแหล่งทุติยภูมิ และปฐมภูมิ
  - ✓ จัดลำดับความสำคัญของประเด็นต่างๆ จาก SWOT
  - ✓ กำหนดตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์
- ข้อค้นพบจาก SWOT
  - ✓ พบจุดอ่อนมากกว่าจุดแข็ง
  - ✓ มีภัยคุกคามสูงกว่าโอกาส
  - ✓ การพัฒนานักศึกษาอยู่ในตำแหน่งเสียเปรียบ หรือตำแหน่งตั้งรับ หรือถอย

แนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษา : การบูรณาการ ทักษะวิชาชีพ และทักษะคนและสังคม

- ✓ สร้างคนเก่งและคนดี
- ✓ Cognitive Factors
  - ความคิด   - ความเข้าใจ   - การเรียนรู้
  - ความจำ   - ความตั้งใจ   - การแก้ปัญหา
- ✓ Non – Cognitive Factor
  - ความรับผิดชอบในตนเอง
  - การจูงใจตนเอง
  - การจัดการตนเอง
  - การศึกษาตลอดชีวิต
  - ฯลฯ
- ✓ ทักษะด้านคนและสังคม
  - ทักษะความคิด   - ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
  - ทักษะการถามและการฟัง

การพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม

การพัฒนานิสิตนักศึกษาแบบองค์รวม คือ การพัฒนาที่มุ่งสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นในตัว of นักศึกษา ประกอบด้วย : มิติหลัก 4 มิติ

มิติที่ 1 ภาวะผู้นำของสถาบัน (Institutional Leadership)

มิติที่ 2 วัฒนธรรมของสถาบัน (Institutional Culture)

มิติที่ 3 การเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา (Student Learning)

มิติที่ 4 ความผูกพันของนิสิตนักศึกษา (Student Engagement)

การบูรณาการให้เป็นประสบการณ์ประจำของนิสิตนักศึกษา

- ✓ การผนวกกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในหลักสูตร
- ✓ มุ่งเน้นการพัฒนาที่ครอบคลุมบุคคล (Whole Student)
- ✓ บูรณาการกิจกรรมในหลักสูตร นอกหลักสูตร เสริมหลักสูตรในห้องเรียน
นอกห้องเรียน
- ✓ สร้างวิถีชีวิตในมหาวิทยาลัยให้เป็นการเรียนรู้ เป็นประสบการณ์ชีวิต
แห่งความสำเร็จ

ทิศทางการพัฒนานิสิตนักศึกษา

ปรัชญา : บัณฑิตไทยเป็นคนดีและเก่ง เป็นกำลังสำคัญของประเทศและเป็นพลเมืองของโลกที่ดี

วิสัยทัศน์ : บัณฑิตไทยเป็นพลเมืองโลกที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ : พัฒนานิสิตนักศึกษาให้บรรลุมาตรฐาน ผลการเรียนรู้แบบองค์รวม ผ่านการบูรณาการทักษะด้านคนและสังคม ควบคู่กับการพัฒนาทักษะด้านวิชาชีพ โดยการออกแบบการเรียนการสอน แบบกิจกรรมร่วมหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ (พ.ศ. 2560 – 2564)

มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ประการ

1. การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่สนับสนุนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
2. ระบบการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอื้อต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาแบบองค์รวม บูรณาการ Hard Skills และ Soft Skills อย่างสมดุล และสร้างนักพัฒนานักศึกษามืออาชีพ
3. นักศึกษามีคุณลักษณะ (Character) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงตอบสนองต่อสังคม และมีความรู้คู่คุณธรรมเน้น ทักษะด้านการคิด ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และทักษะด้านความเป็นพลเมืองโลก

ยุทธศาสตร์ที่ 1

การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา Soft Skills ที่บูรณาการกับ Hard Skills อย่างสมดุล

วัตถุประสงค์

- เพื่อเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ผู้เกี่ยวข้องให้ร่วมผลักดันให้เกิดการพัฒนานิสิตนักศึกษาแบบองค์รวม

แนวทางสำคัญ

- การสร้างความรู้ความเข้าใจการศึกษาแบบองค์รวม
- การสร้างกลไกการสื่อสารจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
  - กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติ
  - ทบทวนปรับปรุง แก้ไข กฎ ระเบียบ

ยุทธศาสตร์ที่ 2

การสร้างระบบนิเวศที่สนับสนุนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)

วัตถุประสงค์

- เพื่อพัฒนาเปลี่ยนแปลง กลไกการพัฒนา นิสิตนักศึกษา ให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

แนวทางสำคัญ

- ส่งเสริมการออกแบบหลักสูตรในลักษณะกิจกรรมร่วมหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- ปรับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน เชิงบูรณาการ
- กำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมเพื่อจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
- ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา การศึกษาเชิงบูรณาการ
- ส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 3

วัตถุประสงค์

แนวทางสำคัญ

การพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองต่อสังคม มีความรู้คู่คุณธรรม

- เพื่อสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์โดยใช้เครือข่ายสถานศึกษาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน
- ใช้กลไกเครือข่ายสถานศึกษาและเครือข่ายบุคลากรทุกระดับเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์
- สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินโครงการเชิงบูรณาการ
- ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนา นิสิตนักศึกษา เชื่อมโยงกันกับการพัฒนาประเทศ

2. การศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Education)

ความหมายของการศึกษา “Education”

- Educare (เอ็ดดูซาระ) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาไม่มีศักยภาพในตน พ่อ-แม่-ครู จึงเป็นผู้กำหนด
- Educere (เอ็ดดูเซเร) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เชื่อว่ามนุษย์เกิดมามีศักยภาพในตน จึงต้องพยายามให้บุคคลแสดงศักยภาพออกมา “การศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”

ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory)

- **Howard Gardner** แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นผู้เสนอแนวคิดที่ว่า “สติปัญญาของมนุษย์มีหลายด้านที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะโดดเด่นในด้านไหนบ้างและการแสดงออก สามารถแสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล”
- ทฤษฎีพหุปัญญาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน การวัดการประเมินผล และการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์อย่างหลากหลายสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

Howard Gardner แบ่งสติปัญญาของมนุษย์เป็น 8 ด้าน

1. ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)
2. ปัญญาด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Logical and Mathematical Intelligence)
3. ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual and Spatial Intelligence)
4. ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Body Kinesthetic Intelligence)
5. ปัญญาด้านดนตรี (Music Intelligence)
6. ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence)
7. ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)
8. ปัญญาด้านธรรมชาติวิทยา (Naturalist Intelligence)

การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญา

- ผู้เรียนแต่ละคนควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้**ปัญญา**ด้านที่ถนัดเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้
- การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ควรมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับ**ปัญญา** ที่มีอยู่หลากหลาย
- การประเมินผลการเรียนรู้ ควรวัดจากเครื่องมือที่หลากหลายให้ครอบคลุม **ปัญญา** แต่ละด้าน

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education)

- ไตรยางค์แห่งการเรียนรู้ (ศาสตราจารย์ประเวศ วะสี 2554)
  - การเรียนรู้ในฐานะวัฒนธรรมเพื่อ**การทำเป็น** คือการเอาวิถีชีวิตร่วมกันเป็นตัวตั้ง **ไม่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง**
  - การเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ **เพื่อการคิดเป็น** คือการใช้เหตุผล วิเคราะห์ในสิ่งที่รับรู้ กลายเป็นความรู้ที่ คม-ชัด-ลึก ยิ่งขึ้น
  - การเรียนรู้ด้วยจิตตปัญญาเพื่อ**การรู้แจ้ง** คือการศึกษาจากการดูจิตของตนเองแล้ว เกิดปัญญา โดยมีเป้าหมายหลักของการเรียนรู้ **ตื่นรู้ เกิดจิตสำนึกใหม่ เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง**

- **ปรัชญาพื้นฐานของการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญา (ศาสตราจารย์ประเวศ วะสี 2554)**

- ✓ ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) คือเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีความจริงใจความดี และความงามในตนเอง การจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงมิใช่ **การสอน** แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้ศักยภาพภายในที่มีอยู่แล้ว สามารถพัฒนาขึ้นเพื่อให้เจริญเติบโตจากภายใน
- ✓ ภาวะทศนัยองค์รวม (Holistic Paradigm) คือทัศนะที่มองเห็นว่าธรรมชาติ สรรพสิ่ง คือการเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้การปฏิบัติต่อสรรพสิ่งไม่สามารถแยกส่วนจากชีวิต

3. การพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม : ความท้าทาย

ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนานักศึกษา

- ยุทธศาสตร์ใหม่นี้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับแนวคิดในเชิงวิชาการเป็นหลัก
  - การผลิตกำลังคนตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ
  - บรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้
  - Holistic Education
  - Transformative Learning
- ขาดการบูรณาการ ระหว่างฝ่ายวิชาการ กับฝ่ายกิจการนิสิตศึกษาที่เป็นรูปธรรม
  - การปรับยุทธศาสตร์การพัฒนานักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่อาจนำไปสู่การปรับโครงสร้างการบริหารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง

- การเปลี่ยนแปลงควรเริ่มจาก Regulator
ปรับนโยบาย กฎ ระเบียบ การจัดสรรทรัพยากร
การติดตามประเมินผล
- การกำหนดยุทธศาสตร์ของ Regulator ที่มีประสิทธิภาพ
จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเป้าหมาย
และมีประสิทธิภาพด้วย

ความท้าทาย

- การจัดการศึกษาภายใต้แนวคิด “นักศึกษาคือศูนย์กลาง”
  - วิวัฒนาการของหลักสูตร จาก**รายวิชา**เป็นหลักสู่ **ฐานสมรรถนะ**
สู่ **ความต้องการของผู้เรียน**
  - Disruptive Technology
    - การเปลี่ยนแปลงโลกของการทำงาน
    - การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้
  - Self-Designed Curriculum
  - **Characteristic Development ?**

การใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย (Campus Life)

- No Campus Life?
- Smart University
  - Learning Library
  - Learning Digital Platform
  - Learning Dorms
  - Learning Sports Complex
  - Learning Education Mall (Space)
  - Learning Entrepreneurial Space
- World of Connectivities
- Characteristic Development?

บทสรุป

- การนำยุทธศาสตร์การพัฒนานิสิตนักศึกษาไปสู่การปฏิบัติต้องเริ่มต้นที่ **Regulator** ปรับนโยบาย มาตรฐาน การจัดสรรทรัพยากร และการประเมินผล นำการเปลี่ยนแปลง
- เป้าหมาย คือ Characteristic Development หรือ การมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ Hard Skills และ Soft Skills
- กลไกหลัก คือ Holistic Education Transformative Learning และ Integrated System ซึ่งมีทั้งความท้าทายและความหวังที่จะเห็นบัณฑิตยุคใหม่เพื่อการพัฒนาประเทศ

สวัสดี